

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus XXV. De Exceptionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

verba in alio sensu, quam præferunt, & quam accipiuntur ab eo, cui juratur, atque intentionem suam accommodantem ad significationem & sensum à se intentum, non obligari ex vi juramenti directè ad implenda verba, juxta sensum ejus, cui juratur, sed proprium tantum. Probat per textum generaliter loquentem in *can. Humane, anves. XXI. qu. 4.* ubi non verba, sed intentio & voluntas consideranda dicitur, cui verba deserviunt, non contra; ut cum intentio hic desit, vel limitata sit, non possit aliam producere obligationem, quam intentam.

Nihil obstat *d. can. Quicumque*, quia non loquitur de effectu inducendi obligationem, sed committendi culpam, quoad Deum, in quem propter fraudem commissam peccatum est. Nec patrocinatur hic fraus sua doloso, cum graviter peccet; & commodum temporale interdum quidem ex dolo suo aut maleficio quis reportat, de facto potius, quam de jure, ut vult reg. allata. Nihil etiam facit quod dictum supra, intendentem jurare cum intentione se non obligandi, nihilominus obligari, quia ibi est voluntas jurandi, quam tamquam causam sequitur obligatio ut effectus; hic autem voluntas desit, vel non alia est, quam limitata, ut non alias teneatur jurans.

Denique quaeritur & illud, An amphibologia uti liceat juranti citra perjurium? Resp. Prudenti viro amphibologia uti licere, citra perjurium, ubi causa necessitas aut utilitas exigit; qualis est, si agatur de salute corporis, de honore, de re familiari, aut alio actu virtutis, cujus occultatio est expediens; modo restrictio mente concepta sit proportionata verbis, & materiae, de qua agitur, vel talis, quae si voce exprimeretur, & cum alia orationis parte conjungeretur, congruum & verum sensum efficeret, ex quo apta & conventionis responsio resuleret. Sic si petatur rei secretæ revelatio, potest quis jurare, se nescire, cum tali restrictione, ut roganti dicatur, Judici non debite roganti, aut non competenti licet negare id, quod verum est, subintelligendo, quatenus licere, teneor: & Confessarius eadem restrictione potest negare se audivisse in Confessione alicujus peccatum, ut scilicet doceat, Navar. *ad d. can. Humane au-*

res. q. 1. & 2. n. 7. Sic multa leguntur in sacra Scriptura de Patriarcha Jacob, de Judith, & aliorum, & de ipso Salvatore, quæ citra restrictionem non possent salvari. Sententia hæc videtur probari *d. can. Humane*, qui habet, considerandam esse humanam intentionem, & secundum eam Deum judicare. Non est, quod dicatur proximus per telem amphibologiam decipi in foro exteriori, quia causa id permittit, quæ si non subsit, non foret extra reatum jurans. Quo modo judicem competentem judicem rogantem non licet tali amphibologia aut æquivocatione ludere, quia iniusta. Cavendum tamen, ne ex isto amphibologie usu formatur nimia loquendi vel jurandi licentia, quæ foret contra bonos mores. Citra calliditatem aliud mente agens aliquid jurans non tenetur, nisi juxta suum conceptum; serviant contra verba intentioni, non contra. Covarr. *De testib. p. 1. §. 3.* Vid. Navar. *d. can. Humane & intentionali c. 12. num. 8. 9. & 10. Ec. 25. num. 41. Lell. De Inst. & jure lib. 2. c. 42. Dubit. 4. m. 22. & Dub. 9. num. 47. & D. Malder. De abusivis juramentis. Sume & alie species juramenti, veluti calumnie, in litem, purgationis, restitutorii, de quibus suis locis.*

TITULUS XXV.

De Exceptionibus.

SUMMARIUM.

1. Exceptio quid?
2. Divisio exceptionum varia.
3. Præcipua est in reales & personales, & humanæ in dilatorias & peremptorias.
4. Exceptione quis uti possint.
5. Dilatoria quando proponenda.
6. Quando peremptoria.
7. An & post sententiam, & à quibus?
8. Pluribus exceptionibus reo uti permissum.
9. Exceptanti opponitur replicatio, & hæc duplicatio &c.

Impleta actoris intentione, ad exceptionem admittitur reus. * Quo nomine latius sumpto venit quævis defensio; strictè autem ex d.

exclusio actori opponi solita, ad excludendum id, quod in intentionem condemnationem ve est deductum, *l. 2. l. Exceptio 21. h. t.* Juris gentium eam esse verius est, cum spectet ad defensionem sui, & sic exclusiva actionis, quæ origine est juris gentium. Abbas *hic in rubr.* Cujus autem juris est actus, ejusdem & est distractus.

Variè dividitur, Aliam juris, aliam facti quidam ponunt: quæ divisio non subsistit, cum exceptio facti propriè non sit exceptio, Est enim Excipere actionem excludere, quod non competit isti exceptioni, per quam negatur actio esse. A causa efficiente alia est Civilis, alia Prætoria, quæ divisio spectat ad jus civile, de qua actum *Instit. eod.* Alia justa, alia injusta.

Præcipua divisio est, quod alia sint Reales, quæ rei coherent, eamque sequuntur, danturque non tantum principali, sed & fidejussori, mandatori; alia Personales, quæ dantur intuitu personæ, aut causæ, eamque non egrediuntur, *l. 7. D. eod.* Hæc alia sunt Perpetuæ & Peremptoriæ, alia Temporales & Dilatoriæ. Illæ semper objici possunt in qualibet litis parte, unde Perpetuæ dictæ, & tollunt, perimuntque omnino actoris intentionem, unde dictæ Peremptoriæ, ut doli mali, metus, erroris, & similes. Hæc non perimunt ipsam actionem, sed suspendunt & differunt ad tempus, quæ postea utilis, unde dictæ Dilatoriæ & Temporales, cujusmodi est pacti de non petendo ante tempus *Instit. h. tit. §. temporales.*

Speciat exceptio, uti dictum, ad sui defensionem, ut ab ea proponenda nemo arceatur: adeo ut etiam excommunicatio liceat excipere, *c. 5. h. t.* uti & ab appellationis prosecutione non repellitur reus per exceptionem excommunicationis, *c. Significaverunt 11. h. t.* Sic & recusat judicem, *d. c. 5.* licet agere illi non permittatur, in odium excommunicationis, ut citius ad cor redeat, & ne quis cogatur cum eo communicare cum periculo animæ, *c. Exceptionem 12. h. t.* Ut ei agenti rectè opponatur exceptio excommunicationis, etiam ab eo, qui cum eo scienter communicavit; qui etsi deliquerit, non removetur tamen ab hominum communionem, *cap. 2. h. t.* Quod si pars exceptionem omiserit, judicis incumbit officio eandem repellere, *d. c. 2.*

Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate excipiens, minimè est audiendus, *c. 3. h. t.* cum quod in se quis probat, non debeat in aliis reprobare; ut & de contra consonum juri & viri boni officio, quod in alio reprobatur, in se non probare, juxta tit. D. *Quod quisque juris in alium statuerit, &c.*

Quod ad tempus exceptionum proponendarum atinet, id diversum est. Nam dilatoriæ pleræque ante litis contestationem sunt proponendæ; cujus & ingressum impediunt, *l. pan. C. h. t. & l. fin. D. eod.* quia respiciunt ea, quæ judicium potissimum constituunt, personas scilicet locum, tempus: quo jam constituto, præposterè proponerentur, cum pars iis renuntiassè videatur, ante litem, aut intra terminum à giudice adsignatum eas non proponendo, *c. 4. h. t.* nisi postea ex nova causa emerferint, aut justa ignorantia obfuerit juramento adserta, aut de iis postea proponendis protestatus sit reus, *d. c. 4.* aut judicium reddatur retrò nullum. Quo modo falsi procuratoris exceptio etiam lite currente opponitur; neque enim sententia talis dominum ligaret, cum inter alios acta aliis non præjudicent. Proponitur & excommunicationis exceptio quantum documque *d. c. 12. ex ratione paulò ante dicta.* Has etiam ante judicium probandas esse est verius, ne respondendo ju judicem consentire, agentiumve personas approbate videatur reus, *Glossa & D. D. in l. Exceptionem 19. Cod. de Probat.*

Dixi, pleræque quia sunt & dilatoriæ exceptiones ipsam causam respicientes, quæ poterunt & post litem coeptam objici, & probari, cum non videatur reus in ullo sibi præjudicare, ante litem non proponendo; cum ea, quæ causam concernunt, non nisi constituto judicio sint proponenda & tractanda.

Hinc peremptoriæ post litem coeptam proponuntur, quia judicium constitutum concernunt, *l. Si quis dem 9. C. h. t. l. Peremptoria 2. C. Sententiam rescindendi non pos.* Quædam tamen earum etiam ante litem proponuntur, cujus contestationem impediunt, quod ex earum objectu appareat, aut actionem non competere, aut solutum esse; cujus ordinis sunt, rei judicatæ, transactionis, jurisjurandi, *c. 1. de litis contest. in 6 ubi Gloss.* quæ ideo & litis finitæ dicuntur. Ratio est, quod præ-

præter rem principalem etiam concernant instantiam.

Post sententiam ne quidem peremptoriae recte obijciuntur, d. l. Peremptorias, quia post sententiam nemo pulsatur. Excipitur exceptio S. C. Macedoniani, & Velleiani, hæc favore matris, illa odio forneratorum, ut & post condemnationem proponantur l. Tamen 11. D. ad S. C. Macedon. quod non tam sententiam impugnent, quam executionem. Est & militi post sententiam excipere permissum, l. C. de luriis & factis ignor. Uti & donatio licet post sententiam opponere beneficium competentie, l. Nefernius 41. §. fin. D. de Re jud. quod non tam sententiae injustitiam arguat, quam executionis rigorem. Idem quoque videtur dandum patrono, socio, & aliis, quibus est illud beneficium, eadem militante ratione; quæ & habet locum in compensatione l. 2. C. de Compensat. Audicitur & Clericus post sententiam excipiens, c. 3. inf. de Soluz. Quæ ita procedunt, nisi exceptio ante opposita à iudice fuerit rejecta; tunc enim ejus oppositio tamquam injusta non impedit, quominus sententia transeat in rem judicatam, non opposita appellatione, c. suborta 21. in fine inf. de sent. & re jud.

Potest autem quis non una tantum, sed & pluribus exceptionibus uti, quia plures defensiones non sunt prohibita, l. 5. C. h. t. etiam diversis, l. Nemo D. eod. non tamen contrariis, ne videatur opponens sibi contradicere; nisi alternativè proponantur, & conditionaliter ad tollendam contrarietatem, Zas. ad d. l. Nemo Nec obstat, quod actor una actione tantum experiarur, l. Nemo 43. §. 1. D. de R. I. nam ille paratus ad iudicium venit, ideoque apud se recte statuit, qua actione utatur: reus verò ad iudicium imparatus trahitur, qui postea jus suum immerito amittere, si non nisi uno modo passer se defendere.

Exceptioni contraria est Replicatio, qua actor elidit exceptionem rei; si minus justa appareat, quam ut actionem excludat: cui iterum obijciatur Duplicatio per reum, per quam tolluntur in replicatione objecta. Hanc refutat Triplicatio ex parte actoris, cujus objecta diluuntur per Quadruplicationem rei; & deinceps multiplicantur nomina, quoad objecta hinc inde diluenda veniunt, inf. de Replicat.

Est tamen iudicis modum præfigere, ne recte infinitum abeat.

TITULUS XXVI. De Præscriptionibus. SUMMARIUM.

1. Præscriptio quid?
2. Usucapio quid, & cur introducta;
3. Requiritur I. ad usucapionem possessio.
4. Actioni personali quanto tempore præscribitur.
5. Res mobiles Ecclesia an triennio usucipi possint.
6. Possessio debet esse continuata.
7. II. Desideratur bona fides.
8. Tempus 100. annorum an purget malam fidem?
9. Dubiosus an recte præscribitur?
10. Completæ usucapione scientia rei aliena obliget ad restitutionem?
11. Bona fides necessaria etiam in successore.
12. Mala fides defuncti nocet heredi quoad usucapionem.
13. Quod & procedit iure Canonum.
14. Vitium Prælati non nocet successoribus.
15. III. Titulus iustus requiritur ad usucapionem.
16. Nec sufficit ritulus putati vici.
17. An titulus sit perbandus?
18. IV. Requiritur res sit præscriptibilis.
19. Beneficium Ecclesiasticum non acquiritur præscriptione.

Exceptionis species est Præscriptio, ut recte subjungatur: * estque nihil aliud, quam exceptio temporis, quo alicuius rei quis possidet, domino eam vindicanti opposita. Inter hanc & usucapionem olim fuisse plures differentias hodie sublatas, patet ex Cod. de Usucap. transform.

Usucapio est adjectio domini per continuationem possessionis temporis lege determinatæ, l. 2. D. de Usucap. Introducta est bono publico, ut certa essent rerum dominia, & litium frequentia impediretur, l. 1. D. de lit. Quæ ratio de & à Canonibus approbata & recepta, atque in foro animæ locum vindicat, si tamen quatuor ad eam concurrant.

Requiritur